

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

งานวิจัยภาษามือเป็นที่นิยมแพร่หลายขึ้นนับตั้งแต่ปี 1960 ช่วงเวลาดังกล่าวได้เกิดจุดเปลี่ยนแนวทางการศึกษาภาษามือ จากเดิมคือการจัดประเภทความหมายของสัญญาณ มาเป็นการศึกษาโครงสร้างภายในรูปสัญญาณ งานวิจัยนับตั้งแต่นั้นได้ชี้ให้เห็นว่าภาษามือเป็น "ภาษา" ของโลกเช่นเดียวกับภาษาพูด รวมทั้งสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาภาษามือโดยผู้ที่มีใบ้เจ้าของภาษามือ ไม่ใช่สิ่งที่ยากลำบากเกินไป เนื่องจากได้มีการค้นพบแล้วว่าภาษามือเป็นภาษาที่มีไวยากรณ์ และมีโครงสร้างทางภาษาที่เป็นระบบเช่นเดียวกับภาษาพูด ดังนั้นไม่ว่านักภาษาศาสตร์จะสนใจลักษณะคล้าย หรือลักษณะต่างระหว่างภาษาพูดกับภาษามือ งานวิจัยภาษามือก็ฉายให้เห็นภาพคำตอบที่ชัดเจนขึ้นในการศึกษาภาษามนุษย์ อย่างไรก็ตามถึงงานวิจัยภาษามือได้แพร่หลายในต่างประเทศมากกว่า ในขณะที่งานวิจัยภาษามือของไทยยังมีน้อยและจำกัดวงอยู่เฉพาะผู้ใช้ภาษามือและนักวิจัยจำนวนไม่มาก ทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนองค์ความรู้ ซึ่งจำเป็นต้องการวิจัยภาษามือของไทย

นามกับกริยาที่เป็นคู่กัน หรือคู่นามกับกริยา (noun and verb pairs) เป็นสัญญาณประเภทหนึ่งซึ่งคู่สัญญาณมีรูปร่างร่วมกัน นั่นคือภาพจากการทำสัญญาณนามกับกริยาที่เป็นคู่กันจะมองดูคล้ายเหมือนเป็นสัญญาณเดียวกัน ตัวอย่างเช่น สัญญาณนาม "เครื่องตี๋ม" กับสัญญาณกริยา "ตี๋ม" ซึ่งมีความหมายสัมพันธ์กัน มีท่ามือแสดงการจับแก้วน้ำ (สมมุติ) ไว้บริเวณหน้าลำตัว แล้วเคลื่อนท่ามือนั้นขึ้นจรด ฅ ตำแหน่งปากของผู้ทำสัญญาณ สัญญาณนาม "เครื่องตี๋ม" หรือในความหมายที่ชัดเจนกว่าของภาษามือคือ "สิ่งมีไว้สำหรับตี๋ม" นี้มีความสัมพันธ์ทางความหมายกับกริยา "ตี๋ม" แบบผู้ถูกกระทำ โดยพิจารณาได้จากรูปสัญญาณที่มีท่ามือแสดงนามคือเครื่องตี๋มซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำคือถูกตี๋ม ดังนั้นจึงเกิดคำถามว่าคนหูหนวกรู้ได้อย่างไรว่าสัญญาณใดเป็นสัญญาณนาม และสัญญาณใดเป็นสัญญาณกริยา ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาความแตกต่างทางรูปของสัญญาณนามกับสัญญาณกริยาที่มีท่ามือเหมือนกัน

ผู้ที่ศึกษาความแตกต่างทางรูปของคู่นามกับกริยาเป็นรายแรก คือ สุพัลลาและนิวพอร์ต (Supalla and Newport, 1978) พวกเขาพบว่าคู่นามกับกริยาในภาษามืออเมริกัน มีองค์ประกอบทางรูปบางองค์ประกอบต่างกัน และมีองค์ประกอบทางรูปบางองค์ประกอบร่วมกัน หนึ่งในองค์ประกอบทางรูปที่ร่วมกัน หมายถึงองค์ประกอบที่เหมือนกันในทั้งสัญญาณนามและสัญญาณกริยาที่เป็นคู่กันได้แก่ องค์ประกอบท่ามือ องค์ประกอบท่ามือแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางรูปของสัญญาณนามกับกริยาที่เป็นคู่กัน เพียงท่ามือเป็นรูปร่างต่างๆ แม้ไม่มีการเคลื่อนมือเลย สัญญาณนั้นก็สื่อความหมายบางประการ

ศุพลลาและนิพพอร์ด (1978) เสนอว่าองค์ประกอบทางรูปที่ต่างกันในกลุ่มนามกับกริยาเป็นผลจากการผันรูป (derivational process) การผันรูปนี้เป็นวิธีการสร้างคำที่แพร่หลายในภาษาพูดหลายภาษา หมายถึงการเปลี่ยนแปลงรูปรากศัพท์ (lexical roots) โดยอาศัยกฎเกณฑ์บางอย่าง เพื่อสร้างรูปศัพท์ใหม่ที่สัมพันธ์กับรูปรากศัพท์เดิม โดยรูปศัพท์ใหม่อาจอยู่ในหมวดศัพท์ (lexical categories) ต่างออกไป หรือมีลักษณะทางวากยสัมพันธ์ (syntactic features) แตกต่างไปจากรูปรากศัพท์เดิม การผันรูปในภาษามือจึงหมายถึงการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางรูปบางองค์ประกอบ สัญญาณใหม่จึงมีรูปสัมพันธ์กับสัญญาณเดิม เมื่อพิจารณาการผันรูปในภาษาพูดและภาษามือแล้ว ก็กล่าวได้ว่าภาษามือก็มีหลักการสร้างรูปภาษาที่ไม่แตกต่างไปจากภาษาพูด

กลุ่มนามกับกริยาปรากฏในภาษามือของชาติต่างๆ รวมทั้งภาษามือไทย (Thai Sign Language) และกลุ่มนามกับกริยาในภาษามือไทยน่าจะมีข้อแตกต่างไปจากกลุ่มนามกับกริยาในภาษามือชาติอื่นๆ เนื่องจากภาษามือของแต่ละชาติก็เหมือนกับภาษาพูดแต่ละภาษา คือมีลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ของตน กลุ่มนามกับกริยาในภาษามือไทยน่าจะมีรูปและวิธีการผันรูปสัญญาณแตกต่างไปจากกลุ่มนามกับกริยาในภาษามือชาติอื่นๆ ไม่มากนักน้อย ส่วนความสัมพันธ์ทางความหมายของกลุ่มนามกับกริยา ซึ่งยังไม่เคยมีผู้ศึกษาไว้ก็น่าจะมีรูปแบบจัดเป็นประเภทต่างๆ ได้ ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจศึกษากลุ่มนามกับกริยาในภาษามือไทย

ทฤษฎีที่นำมาใช้ในงานวิจัยเป็นผลจากการศึกษากลุ่มนามกับกริยาในภาษามืออเมริกัน (American Sign Language) เหตุที่เลือกงานวิจัยกลุ่มนามกับกริยาในภาษามืออเมริกันมาเป็นกรอบในงานวิจัย ก็เนื่องจากภาษามือของไทยพัฒนามาจากภาษามือของอเมริกัน ทฤษฎีเหล่านี้จึงนำมาใช้อธิบายภาษามือของไทยได้ไม่มากนักน้อย ทฤษฎีต่างๆ ยังประโยชน์ให้ผู้วิจัยสามารถขยายขอบเขตการศึกษากลุ่มนามกับกริยาในภาษามือไทยให้กว้างขึ้น โดยนอกจากจะศึกษารูปของสัญญาณนามกับกริยาที่เป็นคู่กันแล้ว ยังได้ศึกษาความสัมพันธ์ทางความหมายของกลุ่มนามกับกริยา โดยใช้ทฤษฎีของภาณุ (2527) และฮัลลิดจ์ (1994) ว่าด้วยความสัมพันธ์ของนามกับกริยาในภาษาพูดมาเป็นแนวทางการศึกษา และในท้ายที่สุด ผู้วิจัยได้เสนอวิธีการผันรูปกริยาเป็นนามในภาษามือไทยไว้ด้วย

ในการศึกษาทางด้านรูปของสัญญาณ ผู้วิจัยได้เน้นศึกษาองค์ประกอบทางรูปที่ต่างกันของกลุ่มนามกับกริยา จากองค์ประกอบทางรูปทั้ง 5 องค์ประกอบในสัญญาณหนึ่งๆ อันได้แก่ องค์ประกอบท่ามือ องค์ประกอบทิศทางการเคลื่อนไหวมือ องค์ประกอบตำแหน่งมือ และองค์ประกอบที่ไม่ใช้มือ องค์ประกอบทางรูปที่พบว่าสัญญาณนามมีต่างไปจากสัญญาณกริยา ถือเป็นองค์ประกอบที่ใช้แยกกลุ่มนามกับกริยา ทั้งนี้สัญญาณนามกับสัญญาณกริยาในงานวิจัยเป็นสัญญาณในความหมายพื้นฐาน ซึ่งสามารถนำไปเปลี่ยนแปลงรูปสัญญาณเพื่อสร้างความหมายอื่นๆ ได้อีก เช่นเมื่อทำสัญญาณกริยา "ดื่ม" ซ้ำมากกว่า 1 ครั้งและคงท่ามือไว้ในตอนจบของแต่ละครั้ง รวมทั้งแสดงสีหน้าประกอบ สัญญาณกริยา "ดื่ม" จะหมายถึง "ดื่มติดต่อกันไปเรื่อยๆ" เป็นต้น จะเห็นได้ว่าสัญญาณในภาษามือได้มาจากวิธีเปลี่ยนแปลงรูปสัญญาณที่มีอยู่เดิม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดขึ้นในบางองค์ประกอบทางรูปของสัญญาณ ซึ่งเรียกว่าการผันรูปสัญญาณนั่นเอง

การศึกษาคูณามกับกริยาในภาษามือไทยมีกระบวนการวิจัยทั้งสิ้น 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก ได้แก่ การจัดทำรายการศัพท์คูณามกับกริยา รายการศัพท์นี้จัดทำขึ้นเพื่อนำไปใช้ประกอบการเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษา แหล่งข้อมูลในการจัดทำรายการศัพท์มีหลายแหล่ง ทั้งจากปทานุกรมภาษามือไทย วิทยุทัศน์ประกอบงานวิจัยภาษามือไทย และรายการศัพท์คูณามกับกริยาในภาษามืออเมริกัน รายการศัพท์ในงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นศัพท์พื้นฐาน นำมาจำแนกตามวงศัพท์ของหมวดศัพท์นาม แล้วจึงนำไปใช้ประกอบการเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเทปวิทยุทัศน์ ซึ่งการบันทึกภาพด้วยวิทยุทัศน์มีข้อดี คือสะดวกต่อการวิเคราะห์ และให้ผลการวิจัยที่ละเอียดและแม่นยำยิ่งขึ้น ผู้บอกภาษาในงานวิจัยเป็นคนหูหนวกและล่ามจากสมาคมคนหูหนวกแห่งประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกแล้วว่าทั้งผู้บอกภาษาและล่ามภาษามือ เป็นผู้มีความรู้และมีประสบการณ์ในการใช้ภาษามือไทยดี ดังนั้นสัญญาณในงานวิจัยเป็นสัญญาณที่ใช้ และแพร่หลายโดยสมาคมคนหูหนวกแห่งประเทศไทย

ผู้วิจัยได้พยายามรวบรวมศัพท์คูณามกับกริยา แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าคูณามกับกริยาในงานวิจัยส่วนมากเป็นสัญญาณแสดงสิ่งที่เป็นรูปธรรม คือสัญญาณแสดงความหมายของสิ่งที่มองเห็นหรือจับต้องได้ ทำให้ยังขาดข้อมูลที่แสดงความหมายนามธรรม โดยเฉพาะแสดงความหมายเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ซึ่งน่าจะทำให้พบประเภทของความสัมพันธ์ทางความหมายของคูณามกับกริยาหลากหลายมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้เสนอประเด็นดังกล่าว รวมทั้งได้ตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจอื่นๆ ซึ่งได้พบจากงานวิจัยนี้ไว้เพื่อผู้สนใจศึกษาในโอกาสต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาและจัดประเภทคูณามกับกริยาที่มีองค์ประกอบท่ามือ (hand configurations) เหมือนกัน โดยใช้องค์ประกอบอื่นๆ ของสัญญาณมือ¹ เป็นเกณฑ์ในการจำแนก
2. ศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายของคูณามกับกริยาแต่ละประเภทตามที่จัดไว้ในข้อ 1

สถาบันวิทย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ สัญญาณมือมีองค์ประกอบทางรูป 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบท่ามือ (hand configurations) องค์ประกอบตำแหน่งมือ (hand locations) องค์ประกอบทิศทางมือ (hand orientations) องค์ประกอบท่าเคลื่อนไหวมือ (hand movements) และองค์ประกอบที่ไม่ใช้มือ (non-manual signals)

1.3 สมมุติฐานของการวิจัย

1. องค์ประกอบการเคลื่อนไหวมือ (hand movements) และองค์ประกอบที่ไม่ใช้มือ (non-manual signals) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการแยกคูนามกับกริยาที่มีองค์ประกอบท่ามือ (hand configurations) เหมือนกัน
2. ความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคูนามกับกริยาในแต่ละประเภทมีลักษณะร่วมกัน
3. ความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคูนามกับกริยาระหว่างประเภทมีลักษณะต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1. สัญญานนามกับสัญญานกริยาต้องมียังค์ประกอบท่ามือเหมือนกัน แต่อาจมียังค์ประกอบอื่น ๆ อีก 4 องค์ประกอบของสัญญาน อันได้แก่ ตำแหน่งมือ ทิศทางมือ การเคลื่อนไหวมือ และองค์ประกอบที่ไม่ใช้มือเหมือนกันอีกก็ได้
2. สัญญานนามกับสัญญานกริยาแต่ละคู่ที่นำมาศึกษาต้องมีความสัมพันธ์กันทางความหมายในทางใดทางหนึ่ง

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นประโยชน์ในการทำพจนานุกรมภาษามือไทย
2. เป็นแนวทางในการเปรียบเทียบระหว่างภาษาพูดกับภาษามือ
3. เป็นแนวทางแก่งานศึกษาวิจัยทางด้านภาษามือต่อไป

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย

สัญญาน (sign)

หมายถึงรูปซึ่งแยกเป็นองค์ประกอบต่างๆ ได้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบท่ามือ องค์ประกอบทิศทางมือ องค์ประกอบตำแหน่งมือ องค์ประกอบการเคลื่อนไหวมือ และองค์ประกอบที่ไม่ใช้มือ องค์ประกอบทางรูปเหล่านี้เมื่อมารวมกันทำให้เกิดภาพเคลื่อนไหวที่มีความหมายต่างๆ

สัญญานเดี่ยว (simple sign)

หมายถึงสัญญาน 1 สัญาน แสดงความหมาย 1 หน่วยศัพท์

สัญญาณซับซ้อน (complex sign)	หมายถึงสัญญาณ ซึ่งประกอบขึ้นจากส่วนต่างๆ หรือสัญญาณมากกว่า 1 สัญญาณแสดงความหมาย 1 หน่วยศัพท์
คู่นามกับกริยา (noun and verb pairs)	หมายถึง สัญญาณนามกับสัญญาณกริยาที่มีรูปและความหมายสัมพันธ์กัน
องค์ประกอบต่าง	หมายถึงองค์ประกอบที่ไม่ปรากฏในสัญญาณหนึ่ง แต่ปรากฏในอีกสัญญาณหนึ่ง หรือหากปรากฏในทั้งสองสัญญาณ องค์ประกอบทางรูปที่ปรากฏนั้นจะมีความมากน้อย (degree) ต่างกัน
องค์ประกอบร่วม	หมายถึงองค์ประกอบที่ปรากฏหรือไม่ปรากฏเหมือนกันในทั้งสองสัญญาณ และหากองค์ประกอบนั้นปรากฏในทั้งสองสัญญาณ จำนวนหรือชนิดขององค์ประกอบนั้นจะต้องเหมือนกัน
กริยากินเวลา (durative verb)	หมายถึงกริยาที่แสดงกิจกรรม ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการประกอบกิจกรรมนั้นๆ กริยาเหล่านี้มักอาศัยการทำสัญญาณซ้ำ หรือการทำสัญญาณโดยมีระยะ หรือมีเวลาในการเคลื่อนไหวให้ยาวขึ้น เช่น กวาดบ้าน, ซักจักรยาน, ตอกตะปู, รีดผ้า เป็นต้น ฯลฯ
กริยาเกิดขึ้นทันทีทันใด (punctual verb)	หมายถึงกริยาที่แสดงกิจกรรม ซึ่งใช้เวลาสั้นๆ ในการประกอบกิจกรรมนั้นๆ เช่น กางร่ม, จุดไม้ขีดไฟ, นั่ง, ตีตื้น, ตีหมกมัด, บีบยาสิฟัน ฯลฯ
การทำซ้ำ (reduplication)	หมายถึงการสร้างรูปแก่น (root form) ในสัญญาณหนึ่งๆ มากกว่า 1 ครั้ง

การผันรูป (derivation)

หมายถึงการเปลี่ยนแปลงรูปรากศัพท์ (lexical roots) โดยอาศัยกฎเกณฑ์บางอย่าง เพื่อสร้างรูปศัพท์ใหม่ที่สัมพันธ์กับรูปรากศัพท์เดิม รูปศัพท์ใหม่อาจอยู่ในหมวดศัพท์ (lexical categories) หรือมีลักษณะทางวากยสัมพันธ์ (syntactic features) แตกต่างไปจากรูปศัพท์เดิม

อาการเคลื่อนไหวต่อเนื่อง
(continuous manner)

หมายถึงการเคลื่อนไหวที่เป็นไปอย่างสิ้นไหลและต่อเนื่อง ไม่มีลักษณะติดขัด โดยเฉพาะบริเวณข้อมือและข้อศอกมีการเคลื่อนไหวอย่างอิสระ มักทำให้ภาพสัญญาณมีขนาดใหญ่กว่าภาพสัญญาณที่ทำด้วยอาการเคลื่อนไหวแบบอื่น

อาการคงท่ามือ (hold manner)

หมายถึงการเคลื่อนไหวซึ่งเริ่มขึ้นด้วยอาการเคลื่อนไหวต่อเนื่อง แต่อาการเคลื่อนไหวในตอนท้ายจะจบลงอย่างฉับพลันทันที มักมีการคงท่ามือและแขนไว้เป็นเวลาสั้นๆ อาการคงท่ามือนักพบในสัญญาณที่มือข้างที่เคลื่อนไหว (active hand) เคลื่อนไปสัมผัสกับมือข้างที่เป็นฐาน (base hand) แต่ช่วงที่มีการสัมผัสนั้นไม่จำเป็นต้องมีการคงท่ามือไว้เสมอไป

อาการเคลื่อนไหวแบบยั้ง
(restrained manner)

หมายถึงอาการเคลื่อนไหวที่ไม่ต่อเนื่อง เกิดจากการจำกัดระยะเวลาเคลื่อนไหวให้เล็ก สั้นหรือแคบ ติดขัด รวดเร็ว โดยใช้การเคลื่อนข้อมือหรือข้อศอกอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น อีกทั้งการเคลื่อนไหวกลับมายังจุดเริ่มต้นอย่างรวดเร็วด้วย

สถาบันวิจัยวิชาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย